

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تشویق و حمایت از خیرین»

معاونت مطالعات اجتماعی

دوره یازدهم – سال اول

شماره ثبت: ۴۰۴

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۱۷۶۲۶

مردادماه ۱۴۰۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	مقدمه
۱.....	وضعیت خیریه‌ها در ایران
۵.....	ارزیابی طرح
۷.....	جمع‌بندی
۸.....	منابع و مآخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح تشویق و حمایت از خیرین»

مقدمه

انجام فعالیت‌های داوطلبانه و خیرانه در هر جامعه، معیار خوبی برای سنجش انسجام و مشارکت اجتماعی در آن جامعه است؛ زیرا حاکی از دغدغه افراد جامعه نسبت به یکدیگر است. علاوه بر این، خیریه‌ها موجب تأمین خدمات اجتماعی برای شهروندان و کم کردن بار تکالیف دولت می‌شوند. از همین رو دولت‌ها در تمام جهان به شکل‌های مختلفی از خیریه‌ها حمایت می‌کنند. اما در دنیای امروز و شرایط پیچیده سازمان‌های اجتماعی، این امر به سادگی گذشته نیست؛ زیرا سوءاستفاده‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی از مجرای امور خیریه‌ای امریست که بسیاری از کشورهای جهان با آن درگیر هستند؛ لذا کمک به خیریه‌ها باید در چارچوبی مشخص و با نظارتی دقیق صورت گیرد.

طرح حاضر به دنبال حمایت از خیرین کشور است و تصور این است که با ایجاد مجامع خیریه می‌تواند این مهم را محقق کند. در ادامه اهم آسیب‌های خیریه‌های کشور به‌عنوان یکی از انواع تشکل‌های مردم‌نهاد که از دستگاه‌های اجرایی مجوز تأسیس و فعالیت می‌گیرند تشریح شده و در انتها بررسی می‌شود که پیشنهادهاى ارائه شده در این طرح تا چه اندازه می‌تواند مشکلات مرتبط با خیریه‌ها را رفع کند.

وضعیت خیریه‌ها در ایران

در ایران اطلاعات کمی درباره تعداد و زمینه فعالیت خیریه‌ها وجود دارد. آمارهای غیررسمی از وجود بیش از ۴۵ هزار خیریه در کشور حکایت دارند. ظرفیت فرهنگ اسلامی-ایرانی از یکسو و ناکارآمدی نسبی نهادهای حاکمیتی در رسیدگی به فقرا و حل مسئله فقر در ایران ازسوی دیگر، موجب رواج خیریه‌ها در ایران شده‌اند. اما همان‌طور که اشاره شد، سوءاستفاده‌های سیاسی و اقتصادی که به دلیل مشوق‌های پراکنده قانونی و عدم نظارت کافی رخ می‌دهد، یکی دیگر از جنبه‌های سوق یافتن برخی افراد سودجو به سمت خیریه‌هاست. پس باید ضمن حمایت و هدایت خیرین دلسوز، به شناسایی دقیق مشکلات این عرصه پرداخت و با رصدی دقیق مانع از وقوع مفسده در زمینه خیریه‌ها شد. اهم مسائل و چالش‌های عمده خیریه‌ها در ایران به شرح ذیل است:

۱. فقدان یا ضعف در پایگاه‌های داده در حوزه امر خیر

در حوزه خیریه‌ها ما با ضعف شدید آمار و اطلاعات روبه‌رو هستیم. عدم اطلاع دقیق از خیریه‌ها، عدم نیازسنجی دقیق از خلأهای موجود (در موضوعات و مناطق مختلف کشور)، عدم اتصال خیریه‌ها به پایگاه‌های اطلاعاتی برای صحت‌سنجی ادعای متقاضیان کمک، عدم اتصال خیریه‌ها به یکدیگر برای ثبت خدمات ارائه شده به متقاضیان برای جلوگیری از سوءاستفاده از مهم‌ترین مشکلات در پایگاه‌های داده در این عرصه هستند (مسعودی‌پور، ۱۳۹۷). هریک از این مشکلات به تنهایی می‌تواند کارآمدی خیریه‌ها را با چالشی جدی روبه‌رو گرداند و ابهام موجود ممکن است بستری برای فساد را مهیا سازد.

۲. فقدان شفافیت در مورد عملکرد خیریه‌ها

همان‌طور که پیش‌تر بیان شد، در کشور ما آمارهای مختلفی درباره خیریه‌های رسمی و غیررسمی در ایران وجود دارد و آمار متقن و به تفکیک مناطق جغرافیایی ارائه نشده است. علاوه بر این، فعالیت‌ها و منابع مالی و خدمات ارائه شده توسط ایشان در پایگاه‌های آمار عمومی یافت نمی‌شود. از همین رو مخاطبان تصویر مناسبی از وضعیت خیریه‌ها در محل زندگی خود و نحوه عملکرد ایشان ندارند و همین امر یکی از موانع مهم مشارکت در امر خیر به حساب می‌آید. وجود اطلاعات مناسب از مؤسسات خیریه و به‌روز شدن اطلاعات ایشان در پایگاهی واحد منافع متعددی را برای مؤسسات، خیرین و مددجویان به‌دنبال خواهد داشت که برخی از آنها عبارتند از:

۱. ثبت خدمات ارائه شده به متقاضیان برای جلوگیری از سوءاستفاده؛

۲. نیازسنجی دقیق از خلأهای موجود (در موضوعات و در مناطق مختلف کشور)؛

۳. سنجش صحت ادعای متقاضیان کمک؛

۴. اطلاع دقیق از تعداد خیریه‌ها و حوزه فعالیت در مناطق مختلف کشور؛

۵. افزایش اطمینان مردم به خیریه‌ها؛

۶. آگاهی مردم از کیفیت خدمات خیریه‌ها و توان مقایسه آنها با یکدیگر؛

۷. ایجاد رقابت مثبت میان خیریه‌ها برای ارائه خدمات به محرومین؛

۸. پایین آمدن امکان سودجویی و فساد در خیریه‌ها.

۳. تولیگری چندگانه

درباره صدور مجوز و نظارت بر خیریه‌ها چهار دستگاه وزارت کشور، سازمان بهزیستی، سازمان اوقاف و نیروی انتظامی به‌صورت موازی فعال هستند. بدیهی است که چهار نوع مدیریت برای یک عرصه واحد موجب بروز ناهماهنگی در نظارت و در نتیجه افزایش فساد خواهد شد. اعمال سلیقه و عدم وحدت رویه این دستگاه‌ها در برخورد با خیریه‌ها موجب نابسامانی و ناهماهنگی در این عرصه است. بنابراین تمرکز صدور مجوز و نظارت در یک نهاد می‌تواند این مشکل را مرتفع کند.

بهداشت، درمان و آموزش پزشکی^۱ اقدام به وضع این مقررات کرده‌اند.^۲

معاونت مشارکت‌های مردمی و توانمندسازی سازمان بهزیستی کشور معتقد است که بین تعداد خیریه‌های کشور (حدوداً ۴۵ هزار خیریه براساس آمار غیررسمی) با عملکرد آنها همخوانی وجود ندارد که این امر حاصل فقدان توان لازم برای نظارت بر عملکرد مؤسسات خیریه به‌ویژه در بخش مالی آنهاست.^۳

۵. عدم حمایت مناسب از خیریه‌ها در توانمندسازی اقشار مستضعف

پرداخت پول و کالا و خدمات به خانواده‌های نیازمند، خدمتی موقتی است و نمی‌تواند موجب ریشه‌کن شدن فقر از جامعه شود. از همین رو ضرورت دارد در یک برنامه بلندمدت، توانمندسازی اقشار مستضعف در رأس امور خیریه‌ها قرار گیرد. این اتفاق سوای رفع مشکل همیشگی اقشار مستضعف، بسیاری از آسیب‌های اجتماعی حاصل از بیکاری را نیز کاهش می‌دهد. یکی از موانعی که بر سر راه این مهم وجود دارد، روند سخت و طاقت‌فرسای صدور مجوزهای کسب‌وکار در ایران است. تحقیقات میدانی این مرکز نشان می‌دهد این اتفاق یکی از عوامل اصلی رویگردانی خیریه‌ها از رویکرد توانمندسازی است. مرکز پژوهش‌های مجلس در سال ۱۳۹۶ طی گزارشی با شماره مسلسل ۱۵۳۶۱ به این معضل اشاره داشته است: «با در نظر گرفتن تلاش‌های انجام شده برای اجرای ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی و اصلاحات آن، به‌ویژه ماده (۵۷) قانون رفع موانع تولید رقابت‌پذیر و ارتقای نظام مالی کشور، در مجموع مشاهدات میدانی و درخواست‌های متعدد واصله از شهروندان نشان می‌دهد با وجود گذشت حدود ۸ سال از تصویب متن اولیه ماده مورد بحث در قالب ماده (۷) قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهارم و چهارم قانون اساسی، دریافت مجوزهایی برای فعالان اقتصادی همچنان به‌عنوان یک معضل مطرح بوده و در موارد بسیاری دشوار است» (گزارش تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار، ۱۳۹۶).

۶. عدم آگاهی نسبت به نیازها و مطالبات مردمی در موضوع امر خیر در کشور

خیریه‌ها نهادهایی در متن جامعه هستند که براساس نیازهای مردم شکل می‌گیرند و برحسب اهدافی که برای خود در اساسنامه تدوین می‌کنند در حوزه حمایتی، امدادی و ... مشغول به فعالیت هستند. خیریه‌ها باید به‌طور دقیق نیازها و تقاضاهای جامعه خود را بشناسند و نسبت به اهداف تأسیسی خود توانمندی‌ها و تخصص‌های لازم علمی را دارا باشند؛ زیرا صرف اهداف اجتماعی خیرخواهانه برای ارزیابی کارکرد مثبت آنان کفایت نمی‌کند. از همین رو خیریه‌ها باید در راستای پاسخگویی مناسب به

۱. آیین‌نامه تأسیس و اداره مرکز خیریه بهداشتی درمانی، ۱۳۸۰/۱۲/۲۵.

۲. یحیی مزروعی، جایگاه حقوقی مؤسسات خیریه، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، به شماره مسلسل ۸۵۲۸، ۱۳۸۲، ص ۱۱. امیر وحیدیان، سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، به شماره مسلسل ۱۳۳۲۴، ۱۳۹۲، ص ۲۱.

نیازها و تقاضاهای اجتماعی مردم شفافیت داشته باشند. علاوه بر این، خیریه‌ها باید پل ارتباطی میان مردم و حکمرانان باشند تا بتوانند مسائل و مشکلات را از بطن جامعه به اطلاع آنان برسانند. اگر چنین رویه‌ای در بلندمدت عملی نشود به دلیل عدم آگاهی خیریه‌ها از نیازهای جامعه و به تبع آن مدیریت ناکارآمد و تبعیض‌آمیز، زمینه نارضایتی مردم (اعم از خیر یا مددجو) را ایجاد می‌کند که در ادامه نه تنها باعث ناتوان نشان دادن خیریه‌ها در راستای پاسخگویی مناسب به نیازها و تقاضاهای اجتماعی مردم می‌شود، بلکه به دلیل خدشه‌دار کردن اعتماد مردم به نظام سیاستگذاری، اسباب کاهش سرمایه اجتماعی مردم در زمینه مشارکت اجتماعی را نیز فراهم می‌آورند.

ارزیابی طرح

طرح تشویق و حمایت از خیرین با عنوان تشویق از خیرین و با محتوای تشکیل مجامع خیرین، تقریباً هیچ‌یک از مشکلات و چالش‌های اصلی این عرصه را، که در قسمت قبل بدان‌ها اشاره شد، مد نظر قرار نداده است و به موضوعات فرعی می‌پردازد. علاوه بر این مشکلاتی در درون طرح وجود دارد که در ادامه به آنها اشاره خواهد شد:

۱. طرح فوق چنانکه در مقدمه توجیهی آن آمده است با عنوان و هدف تشویق و حمایت از فرد خیر ارائه شده است. اما در ادامه و در مواد طرح تقریباً اثری از آن دیده نمی‌شود مگر در ماده (۶) و پیشنهاد جزئی برگزاری جشنواره تقدیر از خیرین برتر که چنین مسئله خردی زبینه قوانین مجلس نیست و شایان ذکر است هم‌اکنون به صورت سالیانه چندین مراسم برای تقدیر از خیرین برتر کشور برگزار می‌شود و ضرورتی نیز برای دخالت قانونگذار در این موضوع وجود ندارد.

درواقع یکی از اصول قانونگذاری (موضوع جزء «۲» بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری) معطوف به نیازهای واقعی بودن طرح‌هاست که در این طرح رعایت نشده است و با این سیاست کلی مغایرت دارد.

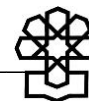
۲. چنانکه در مورد اول اشاره شد مواد طرح مغایر با عنوان و مقدمه طرح، درباره تشکیل مجامع خیرین در استان‌ها و کشور است. لکن دو مشکل بر سر کلیت این طرح وجود دارد: یکی نبود قانون بالادستی حاکم بر سازمان‌های مردم‌نهاد و دیگری نبود قاعده‌ای جامع درباره خیریه‌ها. خیریه‌ها در ایران همانند بسیاری از کشورهای جهان، ذیل سازمان‌های مردم‌نهاد قرار دارد. پس طبیعی است ساماندهی جزء از پی ساماندهی کل صورت پذیرد و این درحالیست که کشور ما همچنان از نبود قانون جامع در حوزه سازمان‌های مردم‌نهاد رنج می‌برد. همچنین اگر قرار باشد این مهم مغفول بماند و صرفاً خیریه‌ها در دستور کار قانونگذار قرار گیرد باید قانونی درباره شخصیت حقوقی خیریه‌ها و ساختار و قواعد حاکم بر آن تبیین شود تا در دل آن به موضوعات خردتر مانند نحوه تشویق خیرین و تشکیل مجامع خیرین بپردازد.

سکوت طرح حاضر در این امور که دارای ماهیت تقنینی هستند با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی مغایرت دارد.

۳. مواد مربوط به تشکیل مجامع خیرین ابهام دارد و هرگونه ابهام در قانونگذاری با جزء بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد. نخست اینکه ماهیت و حقوق و تکالیف این مجامع مشخص نشده است و دیگر اینکه جایگاه دولت و جایگاه بخش مردمی در این مجمع به خوبی از یکدیگر متمایز نشده است و کفه بخش دولتی بر بخش مردمی سنگینی می‌کند. در نهایت نحوه نظارت و ارزیابی مجامع خیرین با ماهیتی تقنینی، مشخص نشده است که با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی مغایرت دارد. همچنین این ابهام می‌تواند بستری برای فساد و سوءاستفاده را فراهم آورد که با بند «۱۹» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی و بند «۱» اصل سوم قانون اساسی مغایرت دارد.

۴. در ماده (۱) موضوعات مرتبط با مجمع خیرین، معرفی شده است. نخست اینکه محدود کردن موضوعات مرتبط با امور خیریه در حوزه‌های مذکور، به لحاظ منطقی و قانونی، اقدام درستی نیست؛ زیرا باعث محدود شدن دامنه موضوعی کار خیر می‌شود. دوم اینکه موضوعات ذکر شده در برخی موارد مذکور همپوشانی دارند که ایجاد ابهام می‌کند و با جزء «۳» بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد؛ مثلاً مصادیق موضوعات اجتماعی و فرهنگی را به راحتی نمی‌توان تفکیک کرد. ثالثاً برخی دیگر از موضوعات همچون کشاورزی، صنعت، گردشگری و ... وجود دارد که در هیچ یک از موضوعات مطرح شده قرار نمی‌گیرد. عدم پوشش طرح در مورد این موضوعات، با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی مغایرت دارد و با روح حاکم بر سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مبنی بر تدوین قوانین جامع (بند «۱۰» سیاست کلی مزبور) مطابقت ندارد.

۵. در ماده (۲) مرجع تدوین اساسنامه‌های مجامع خیرین در حوزه‌های مختلف مشخص شده است. اولاً اینکه بیان مرجع تصویب اساسنامه بدون در نظر گرفتن تمامی ذی‌نفعان و دستگاه‌های اجرایی در این ماده ضعف عمده‌ای به حساب می‌آید؛ برای مثال در موضوع ورزش و جوانان تنها متولی تنظیم اساسنامه، وزارت ورزش و جوانان مطرح شده است در حالی که فدراسیون‌های ورزشی نیز نقش مهمی در عرصه ورزش دارند یا نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها یکی از متولیان و ذی‌نفعان مهم در عرصه امور جوانان است که نادیده گرفته شده‌اند. در بقیه موضوعات نیز این اشکال اساسی وجود دارد. با توجه به اینکه برخی از موضوعات مندرج در اساسنامه، ماهیت تقنینی دارند (به خصوص نظر به حکم ماده (۵) طرح در مورد شرایط عضویت) باید این امور توسط مجلس تعیین شوند و تفویض آنها به دولت با اصل هشتادوپنجم مغایرت دارد. علاوه بر این عدم جلب مشارکت حداکثری ذی‌نفعان با جزء «۹» بند «۹» سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد. ثانیاً وارد شدن به این جزئیات در قانون مناسب به نظر نمی‌رسد و باید تنظیم اساسنامه و مرجع آن را به هیئت وزیران واگذار کرد.

جدول خلاصه ارزیابی

ردیف	پیشنهاد طرح	نظر کارشناسی
۱	ماده (۱): پیشنهاد تشکیل مجمع خیرین در چند حوزه محدود از جمله: علم و فناوری، بهداشت و سلامت، عمران و شهرسازی و ...	- احصای این موارد در قانون موجب محدود کردن امر خیر می‌شود - برخی مصادیق مانند موارد فرهنگی و اجتماعی همپوشانی دارند. که این ابهام با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد. - برخی موارد مانند گردشگری در هیچ‌یک از موارد مذکور نمی‌گنجد. این عدم پوشش با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد.
۲	مشخص کردن مرجع تدوین مجامع خیرین؛ برای مثال در حوزه فرهنگی و امور مذهبی، مرجع تدوین وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و سازمان تبلیغات اسلامی است.	- تمام ذی‌نفعان در نظر گرفته نشده‌اند که با سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد؛ مانند نهاد مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها در حوزه جوانان - این‌گونه امور جزئی مناسب قانون نیستند و باید در آیین‌نامه مطرح شوند. - تفویض تصویب اساسنامه به دولت با توجه به اینکه برخی از امور مندرج در اساسنامه ماهیت تقنینی دارند با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی مغایرت دارد.
۳	در ماده (۶) پیشنهاد برگزاری جشنواره تقدیر از خیرین داده شده است	این‌گونه پیشنهاد‌های جزئی مناسب قانونگذاری نیست و علاوه بر آن در حال حاضر ده‌ها جشنواره تقدیر از خیرین در کشور برگزار می‌شود
۴	موارد مربوط به کلیات طرح	- عدم تناسب میان عنوان و محتوای طرح (طرح با عنوان حمایت از خیرین است و عملاً برای تشکیل مجامع خیریه است) - ضرورت پرداخت به تدوین قانون جامع تشکلهای مردمی به‌عنوان حوزه بالادستی خیریه‌ها در مرحله نخست - ابهام در ماهیت و جایگاه و عملکرد مجامع خیرین و مغایرت با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی

جمع‌بندی

طرح تشویق و حمایت از خیرین، به دلیل عدم جامعیت و وجود ابهام‌های مختلف در طرح با اشکالات قابل تأملی روبه‌رو است. هر قانون جزئی درباره خیریه‌ها، فرع وجود یک قانون کامل و جامع درباره سازمان‌های مردم‌نهاد و خیریه‌ها در ایران است. علاوه بر این نامشخص بودن ماهیت و حقوق و تکالیف و نحوه نظارت بر این مجامع، طرح را مبهم می‌کند که با اصل هشتادوپنجم قانون اساسی و سیاست‌های کلی نظام قانونگذاری مغایرت دارد و علاوه بر این زمینه را برای فسادهای احتمالی فراهم می‌آورد. همچنین بی‌توجهی به تمام

حوزه‌های امر خیر و متولیان و ذی‌نفعان این عرصه و پرداختن به امور جزئی مانند برگزاری جشنواره خیرین که شایسته قانونگذاری نیست از دیگر اشکالات طرح به حساب می‌آید؛ لذا پیشنهاد رد کلیات طرح داده می‌شود و با توجه به اینکه طرح «ناظر بر تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (ثبت ۴۰۰)» هم‌اکنون در دستور کار کمیسیون امور داخلی کشور و شوراهاست، پیشنهاد می‌شود امور خیریه‌ها اعم از حمایت و تشویق آنها و همچنین فرایند صدور مجوز و نظارت در بستر طرح پیش گفته ساماندهی شود.

منابع و مأخذ

۱. مسعودی‌پور، سعید و محسن، باقری نصرآبادی. اولویت‌بندی مسائل کلیدی در نظام حکمرانی بخش دولتی و غیردولتی ایران در حوزه خیریه‌ها، فصلنامه علمی پژوهشی سیاست‌گذاری عمومی، دوره ۴، ش ۳، ۱۳۹۷.
۲. گزارش شاخص‌های سنجش فساد، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری، ۱۳۹۷.
۳. سعیدی، علی‌اصغر. چالش‌ها و فرصت‌های تدوین نظام رفاهی جامع در ایران بعد از انقلاب، نشریه دین و ارتباطات، ش ۳۱، ۱۳۸۶.
۴. دستورالعمل نحوه برخورداری مؤسسات خیریه عام‌المنفعه از معافیت موضوع بند «ط» ماده (۱۳۹) اصلاحی قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سال ۱۳۸۰.
۵. دستورالعمل نظارت بر مؤسسات و مراکز غیردولتی و خیریه موضوع ماده (۲۶) قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ۱۳۸۷ شورای معاونین سازمان بهزیستی.
۶. آیین‌نامه تأسیس و اداره مرکز خیریه بهداشتی درمانی، مصوب سال ۱۳۸۰.
۷. مزروعی، یحیی. جایگاه حقوقی مؤسسات خیریه، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۸۵۳۸، ۱۳۸۲.
۸. وحیدیان، امیر. سازمان‌های مردم‌نهاد، رکن سوم توسعه پایدار، گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۳۲۳۴، ۱۳۹۲.
۹. آیین‌نامه اجرایی تأسیس و فعالیت سازمان‌های غیردولتی، مصوب سال ۱۳۸۴ هیئت وزیران.
۱۰. آیین‌نامه تشکل‌های مردم‌نهاد مصوب سال ۱۳۹۵ هیئت وزیران.
۱۱. طرح ناظر بر تأسیس و فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد (غیردولتی)، ۱۳۹۲، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۳۳۳۷.
۱۲. گزارش تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۵۳۶۱، ۱۳۹۶.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۶۲۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح تشویق و حمایت از خیرین»

نام معاونت: مطالعات اجتماعی (گروه توسعه تعاون، مشارکت‌های مردمی و سرمایه اجتماعی)
تهیه و تدوین کنندگان: سینا شیخی، حسام عزت‌آبادی‌پور
همکاران: اکرم باجلان (معاونت مطالعات فرهنگی)، محمد برزگر خسروی (معاونت مطالعات حقوقی)
ناظران علمی: کمیل قیدرلو، سیدسجاد پادام
ویراستار تخصصی: —
ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. تشکل‌های مردم‌نهاد
۲. خیریه
۳. آسیب‌ها و چالش‌ها

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۵/۱۱